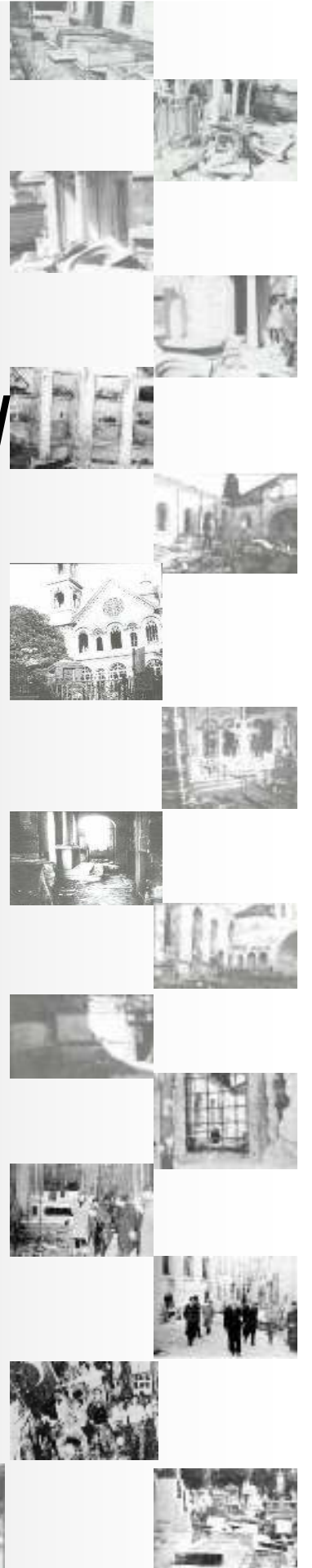

İstanbul Rumları'nın Eylül **Olayları 1955**

6 & 7 Eylül 1955

Eylül Olayları 1955

6 ~ 7 Eylül

Genel Hasarlar fotoğraflar

Genel

Kıbrıs Türklerine yapılan baskılar, 1955 yılında Türkiye kamuoyunun gündeminde baş köşeye oturmuştur. O dönem Türkiye'de en çok satan gazete olan Hürriyet'in başlığında İstanbul'daki Rum azınlığın aralarında bağış toplayarak Kıbrıs Rumlarının ENOSİS çetelerine gönderdiğini yazıyordu. Dışişleri yetkilileri Londra'da Kıbrıs temaslarına devam ederken, Atatürk'ün Selanik'teki evinde bir bomba patlamasıyla ilgili haber, önce 6 Eylül 1955 günü saat 13.00 haberlerinde radyoda yayımlandı

Bunun üzerine, "Atamızın evi bombalandı" manşetiyle ikinci baskı yapan Mithat Perin'in sahibi, Gökşin Sipahioğlu'nun yazı işleri müdürü olduğu DP yanlısı İstanbul Ekspres gazetesi genelde tirajı 20 bin civarında olduğu halde 6 Eylül'de 290.000 basmış ve o dönemde kurulmuş olan Kıbrıs Türkler Derneği üyelerince bütün İstanbul'da satılmaya ve halkı galeyana getirmek üzere kullanılmaya baslandı.

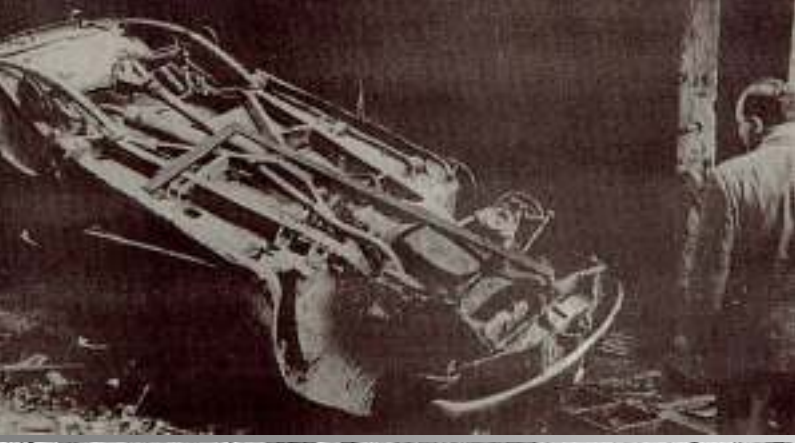

Kıbrıs Türkler Cemiyeti'nin öndayak olması ve diğer gençlik örgütleri, meslek kuruluşları, kontrgerilla ve diğer derin devlet teşkilatları, bazı resmi ve gayriresmî makamların telkin ve teşvikiyle yerel kalabalıklar ve şehre dışarıdan getirilmiş olan kitlelerce 6 Eylül akşamı Cumhuriyet tarihinde görülmemiş bir yağma ve yıkım eylemi gerçekleştirildi.

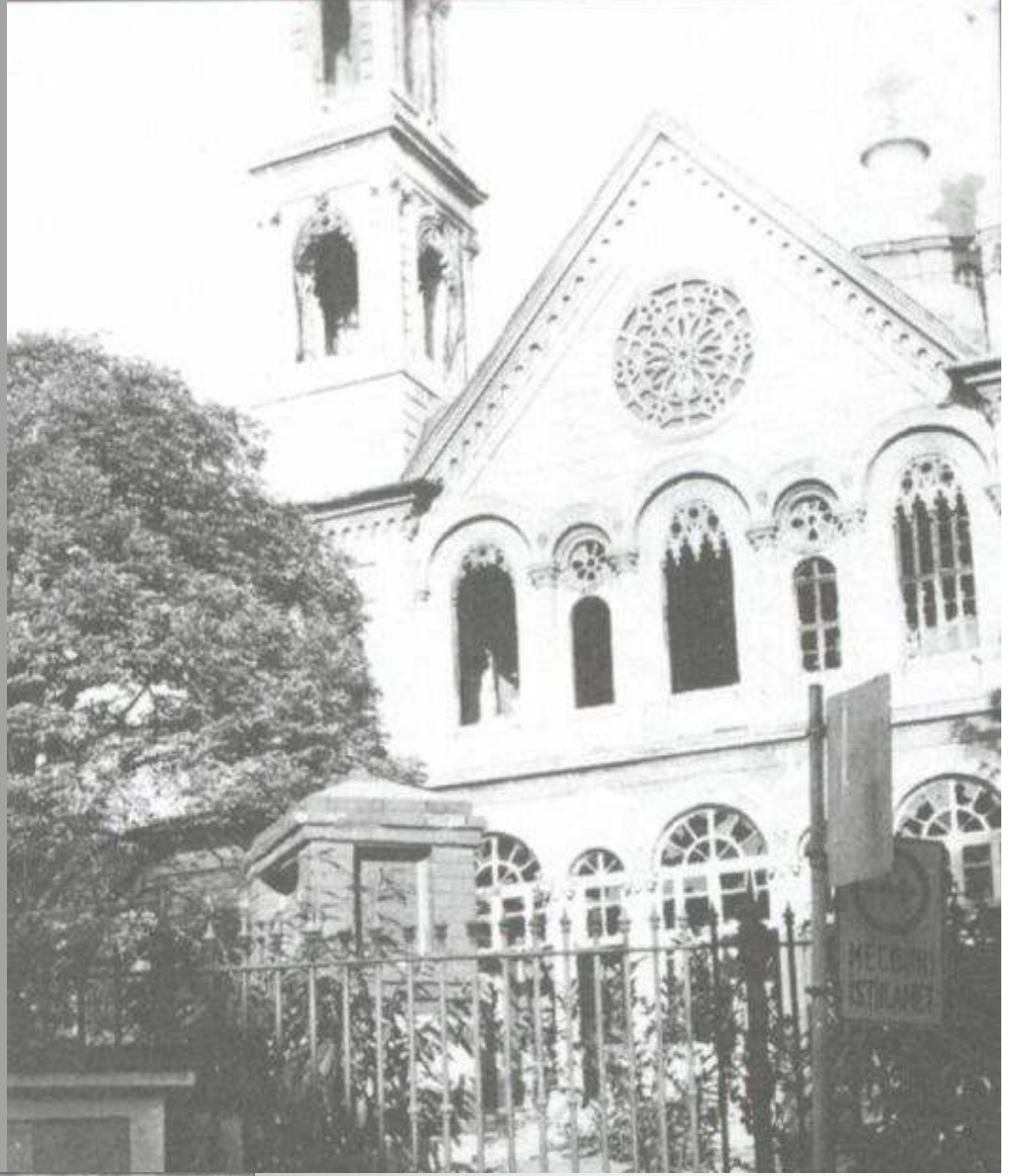
İlk saldırı saat 19.00 sıralarında Şişli'deki Haylayf Pastanesi'ne yapıldı. Ardından büyüyen kalabalık Kumkapı, Samatya, Yedikule, Beyoğlu'na geçerek gayrimüslimlerin toplu olarak yaşadığı birçok semtte önce Rumların, ardından da Ermeni, Yahudi ve hatta yanlışlıkla bazı Türklerin dükkânlarına saldırarak yağmaya başladı. İstanbul'daki Rum azınlığın ev, işyeri ve ibadet yerlerine yönelik bu saldırılarda emniyet pasif bir tutum sergiledi. Rum vatandaşların adresleri hakkında önceden bilgi sahibi olan, yirmi-otuz kişilik organize birliklerin kent içindeki ulaşımı özel arabalar, taksi ve kamyonların yanı sıra otobüs, vapur gibi araçlar yardımıyla sağlandı. 7 Eylül sabahına kadar süren saldırılarda aralarında kilise ve havraların da bulunduğu 5.000'den fazla taşınmaz tahrip edildi ve milyonlarca dolarlık mal sokaklara saçılıp, yağmalandı.

İstanbul'un her yerinde yağmalar aynı yöntemle yapıldı. Dükkânlara saldıranlar önce vitrinleri taşıyarak kırdılar ya da demir parmaklıkları kaynak makineleri ve tel makasları yardımıyla açtılar, ardından içerideki alet ve makineleri dışarı çıkararak paramparça ettiler.

Kiliseler ve mezarlıklar da payını aldı: Kiliselerin içindeki kutsal resimler, haçlar, ikonalar ve diğer kutsal eşyalar tahrip edildiği gibi, İstanbul'da bulunan 73 Rum Ortadoks kilisesinin tamamı ateşe verildi.

İzmit ve Adapazarı'ndan gelen yağmacılar geri dönmek üzere Haydarpaşa İstasyonu'na geldiklerinde, üzerlerinde yağmaladıkları mallarla yakalandılar. Bunların büyük bir bölümünün başka şehirlerden getirildiği ortaya çıktı (örneğin Sivas'tan 145, Trabzon'dan 117, Kastamonu'dan 116, Erzincan'dan 111 kişi).

Hasarlar ve sonrası

Türk basınına göre 11 kişi, bazı Yunan kaynaklarına göre 15 kişi öldürülmüştür. Sabancı Üniversitesi öğretim üyesi Dr. Dilek Güven'in Sabah gazetesine verdiği röportaja göre ölü sayısının az oluşu gruplara "ölü olmasın" emri verilmesi sebebiyledir. Resmî rakamlara göre 30 kişi, gayriresmî rakamlara göre 300 kişi yaralanmıştır. Güven'e göre resmi rakamlara göre altmış olan tecavüze uğrayan ve utanmalarından veya korkmalarından dolayı şikayette bulunamayan kadın sayısının 400'e yakın olduğu tahmin edilmektedir.

4.214 ev, 1.004 işyeri, 73 kilise, bir sinagog, iki manastır, 26 okul ile aralarında fabrika, otel, bar gibi yerlerin bulunduğu 5.317 mekân saldırıya uğramıştır.

Maddi hasarın, o günün değerine göre 150 milyon - 1 milyar Türk Lirası arasında olduğu tahmin edilmektedir. Demokrat Parti hükümeti zarara uğrayıp tescil ettirenlere toplam 60 milyon Türk Lirası civarında tazminat ödemiştir.

Zamanın gazetelerine göre "asıl suçlu, Türkleri provoke eden Rumlardır". Halbuki 6-7 Eylül olaylarının sadece Kıbrıs'la ilgili olarak Rumlara yapılmış bir misilleme olmadığının bir göstergesi, tahrip edilen işyerlerinin sadece yüzde 59'u Rumlara aitken, kalan yüzde 17'sinin Ermenilere, yüzde 12'sinin Yahudilere ait olması, hatta dönmelere ve Müslüman olmuş Beyaz Ruslara ait mekânların bile saldırıya uğramasıdır.

Beyoğlu İstiklâl caddesinde Türk bayrağı asarak önlem almış olanların dışında ve daha önce tertipçiler tarafından işaretlenmiş tüm dükkanlar yerle bir edilmişti. Örgütlendirilmiş ve kıskırtılmış çapulcu kalabalıklar tarafından Taksim, Arnavutköy, Ortaköy, Karaköy, Eminönü, Sirkeci, Gedikpaşa, Çarşıkapı, Kumkapı ve Bakırköy de aralarında olmak üzere 52 yerde birden aynı anda çıkarılan yangınlarla tarihi, ulusal, kültürel ve sanat varlıkları bir gecede yakılıp kül edildi; yıkıldı, yağmalandı. İstiklal caddesi baştan ayağı tek bir dükkan kalmamacasına yağmalanmıştı. Yollar boydan boya kırılıp dökülmüş, parça parça edilmiş eşyalarla doluydu. Ellerine kazma, kürek, balyoz ne bulmuşsa kırılıp dökülecek Rum, Ermeni evi, işyeri arayan grupları şehrin dört bir yanında sabaha kadar terör estirdi. Tünel'deki Embros, Apoyevmatini, Tahidromos gibi Rumca yayın yapan gazetelerin idarehaneleri; Patrik'in Tarabya'daki evi ateşe verildi. Rum ve Ermeni hastanelerine bile saldırılarak yangınlar çıkarılmış, gayri Müslim mezarlıkları açılarak cesetler sokaklarda sürünür olmuştu.

6-7 Eylül Olayları: Planlı Bir Etnik Yok etme

Tamamen bilinçli, öngörülü ve planlı olarak tezgahlanan 6-7 Eylül olayları, Cumhuriyetçin vitrininde duran büyük şehirlerdeki etnik unsurlarının da son bir hamleyle yok edilmeleri girişimiydi. Devlet, bu politikasını hem o günlerde sürdürülmekte olan Kıbrıs görüşmelerinde bir şantaj, hem de İstanbul ve İzmir'in kadim halklarından kurtulma için bir fırsat olarak kullandı. Olayları "Komünist tahriki" diye sunmakla da dış tepkileri önlemeye çalıştığı gibi ve sosyalistlere yeni saldırı bahanesi yaratarak bir taşla bir kaç kuş vurmaya çalıştı. Bu olaylar tüm sonuçlarıyla TC'nin temel devlet politikalarına hizmet etti. Öyle ki 1960 darbesinde DP Hükümetinin yargılanmasında bile işe yaradı..

Saldırıları, Atatürk'ün Selanik'te doğduğu eve Yunanlılarca bir bomba atıldığı haberinin 6 Eylül günü saat 13 ajansında radyodan okunması ve bu haberin "İstanbul Ekspres" adlı akşam gazetesinin saat 16-17 arasında yaptığı 2. baskısında[460] duyurulmasıyla "start" almış oldu. İstanbul Ekspres, MİT mensubu Mithat Perin'in çıkardığı DP yanlısı bir gazetedir.

Beyoğlu İstiklâl caddesinde Türk bayrağı asarak önlem almış olanların dışında ve daha önce tertipçiler tarafından işaretlenmiş tüm dükkanlar yerle bir edilmişti. Örgütlendirilmiş ve kıskırtılmış çapulcu kalabalıklar tarafından Taksim, Arnavutköy, Ortaköy, Karaköy, Eminönü, Sirkeci, Gedikpaşa, Çarşıkapı, Kumkapı ve Bakırköy de aralarında olmak üzere 52 yerde birden aynı anda çıkarılan yangınlarla tarihi, ulusal, kültürel ve sanat varlıkları bir gecede yakılıp kül edildi; yıkıldı, yağmalandı. İstiklal caddesi baştan ayağı tek bir dükkan kalmamacasına yağmalanmıştı. Yollar boydan boya kırılıp dökülmüş, parça parça edilmiş eşyalarla doluydu. Ellerine kazma, kürek, balyoz ne bulmuşsa kırılıp dökülecek Rum, Ermeni evi, işyeri arayan grupları şehrin dört bir yanında sabaha kadar terör estirdi. Tünel'deki Embros, Apoyevmatini, Tahidromos gibi Rumca yayın yapan gazetelerin idarehaneleri; Patrik'in Tarabya'daki evi ateşe verildi. Rum ve Ermeni hastanelerine bile saldırılarak yangınlar çıkarılmış, gayri Müslim mezarlıkları açılarak cesetler sokaklarda sürünür olmuştu.

Milli Eğitim Bakanlığının resmi verilerine göre, İstanbul'da ilk, orta ve lise derecesinde 32 Rum ve 8 Ermeni okulu tahrip edilmişti. İstanbul'da 74 kilise vardı. 70'i aynı zamanda yakılıp yıkılmıştı. Kiliseler dışında bir Havra, 8 Ayazma, 2 Manastır, 3 bin 584'ü Rumlara diğeri Ermeni ve Musevilere ait 5 bin 538 gayrimenkul tamamen yakıldı.

İzmir'de Yunan konsoloshuğu ile Fuardaki Yunan pavyonu ve Yunan kilisesi tamamen yakıldı, sahildeki iki Rum motoru batırıldı.

Ankara'da ve diğere bazı taşra kentlerinde ise her nasılsa kalmış olan Rum ve Ermenilerin kilise ve işyerleri de bu kıyımdan nasiplerini aldılar. Asıl büyük yıkımın yaşandığı İstanbul ise tarihinin en büyük toplumsal felaketlerinden birini yaşamaktaydı.

15 Ekim 1955 tarihi itibariyle 4 bin 333 kişinin toplam 69 milyon 578 bin 744 TL zarar gördüğü beyan edilmişti.[461] Oysa bu rakamın gerçeğin çok küçük bir kısmı olduğu kolaylıkla anlaşılabilir. Bir tek kilisede bile tahrip edilip yağmalanan antika sanat eserlerinin değeri bile bu kadar edebilir. Gazeteci Haşim Akman'ın dediği gibi "Tahrip edilen malların değeri gerçekten de inanılmaz boyutlardaydı. Ama İstanbul'un 500 yıllık çok kültürlü yapısına düşen bomba, hiç bir şeyle kıyaslanamayacak ölçüdeydi.

O sıralarda DP İstanbul milletvekili olan Aleksandros Haçopulos, TBMM'de yaptığı konuşmada Polisin tahrip ve yağma yapanları koruduğuna , örnekler verirken Büyük Ada 'ya polisin gözleri önünde kayıklarla gelen 200-300 civarında kişinin Rum ev ve işyerlerini tahrip ettikten sonra yine polisin gözleri önünde elleri kollarını sallayarak Adayı terk ettiklerini belirtmektedir. Kendi evi de saldırıya uğrayan Haçopulos olayı şöyle anlatmaktadır.

“.. Evimin yanında polis karakolu bulunmaktadır. Bizi tanurlar, anne ve babamı bilirler. Tahripçiler evin içine giriyor, ev tamamiyle tahrip ediliyor ve evimin önünde duran silahlı jandarmalar hiç müdahale etmiyor. Bu hadisede diyebilirim ki evim değil, tahripçiler muhafaza edilmiştir. Babam ve annem 80 yaşındadır. Yataktan aşağı atılmış ve gece yarısı, yatakları dahil Her şeyleri tahrip edilmiştir. Başbakanlık Müsteşarı Salih Korur evimin halini gözleriyle görmüştür. ...

Sarf ettikleri cümleler de şunlardır; kırın, yıkın, mebusun evini. Bedavadan para alıyor.”

Bir iktidar partisi milletvekilinin evinin, yaşlı ana-babasının jandarma ve polisin gözleri önünde gece yarısı saldırıya uğraması, diğer insanların ne gibi bir şiddet ve kıyıcılık karşı karşıya kalmış olduklarını çarpıcı biçimde ortaya koymaktadır.

Bir başka tanıklık 6-7 Eylül olaylarındaki Kontrgerilla tertipleyciliğine sivil bir gözlem getirmektedir. Evini yağmalanmaktan Türk bayrağı çekerek ve Türk'müş gibi davranarak kurtaran Sarkis Varbed anlatıyor : “Gece saat bir. Köşe başında düdük sesi duyuldu. Bir de baktık bir subay. Yanlarında askerler. Yağmacılar kaçmaya başladı, kimin elinde bir makine, kiminin koltuğunda bir halı, gardıroplar kırılmış, buzdolapları sokağa atılmış. Yığın yığın kırık dökük eşya bütün sokağı kaplamış. Elimde kahve fincanı var. Bir subay geldi. ‘Kahvenin tadını çıkaracak yeri ve zamanı çok iyi seçmişsin. Her Türk sizin gibi olmalı. Ama artık kahvenizi içerde için, çünkü askeriye bu işe müdahale etti’ dedi. Tabii dedim, “Türk subayına saygımız sonsuz.”

Fener Patrikhanesi Saint Sinod Meclisini adına Başbakan Adnan Menderes 'e 15 Eylül 1955 günü bir mektup gönderen Ortodoks Rum Patriği Athenegoras olayları şöyle anlatmaktadır; “Muayyen bir program ve plan mucibince teşkilatlandırılmış bir sevk ve idare tahtında hazırlanmış bulunan halk kitleleri şehrin muhtelif noktalarında gece vakti ve aynı zamanda ve bir emirle hareket ederek emirlerine amade her türlü vesaiti nakliye ve her türlü tahrip edici alet ile, asayiş muhafazaya memur olanların gözleri önünde, dehşet verici savletle ırkımıza karşı tecavüze girmişlerdir. Asırların emaneti, insaniyetin malı ve bütün memleketimizin medârı iftiharî olan medeniyetin eserleri tahrip edilmiştir. Adedi 80'i bulan kilise ve ibadehânelerimizin 70'i müthiş tahribata mâruz kalmış, kısmı âzâmı ateşe verilmiştir. Mukaddes kilise eşyası ve evânî tahrip edilmiştir. Kıymeti biçilmez tarihi sanat eserlerimiz tahrip edilmiştir. İbadethanemizin mukaddesatı utandırıcı bir şekilde kirletilmiş, talan ve yağma edilmiştir. İstimzar ve yağma her tarafta sürdürülmüştür. Patrikhanelerdeki de dahil olmak üzere ölümlerin mezarları açılmış, henüz defnedilen ölümler parçalanmıştır. Ölümlerin kemikleri istirahatgahlarından çıkarılarak etrafa atılmış ve ateşe verilmiştir. Her tarafta ruhaniler aranmış, bulunanlara işkence edilmiş, ölümle tehdit olunmuş, hatta bir tanesinin canına kıyılmıştır.

Çok sonraları resmi kayıtlarda 3 ölü 30'da yaralı olduğu açıklandı. Basın üzerindeki resmi ve gayri resmi sansür, mezarların açılıp ölümlerin bile caddelerde sürüklendiği bu olaylarda gerçek insan kaybının verilmediğini gösteriyor Buna rağmen birçok gazete “bazı küstahların linç edildiğini” yazmaktaydılar.

Nitekim Yelda; İstanbul İHD Şubesinin “Utandırıcı Tarih” isimli fotoğraf sergisinin açılış kokteylinde gazeteci Hıfzı Topuz'un o yıllardaki sansürü anlatırken; “6-7 Eylül tahribatı ile ilgili resim yayınlamak yasaktır; Zarar görenlerin istekleri, talepleri şeklinde haber yazılamaz; Beşiktaş'ta çuval içinde üç yanan insan bulunmuştur, bunun haberinin yapılması yasaktır; vb” gibi yasaklamalarla karşılaşmış olduklarını yazmaktadır.

Olay kitlesel bir şiddet gösterisi ve yıkım olarak tezgahlanmışken, sonuçlarından bir başka türlü de yararlanmak için DP Hükümeti, "İstanbul'un ve esas olarak memleketin esas itibarı ile bir komünist tertip ve tahriki ile ağır bir darbeye maruz kaldığı.." yolunda alelacele bir bildiri hazırlayarak sorumluluğu hiç ilgisi olmadığı halde dönemin ünlü solcu ve komünistlerinin sırtına yıkmaya çalıştı. Sıkıyönetim yargılamalarında olayın sanıkları olarak Aziz Nesin, Hasan İzzettin Dinamo, Dr. Müeyyet ve Can Boratav, Dr. Hulusi Dosdoğru, Dr. Nihat Sargın, Kemal Tahir, Asım Bezirci, Faik Muzaffer Amaç, Aslan Kaynarca, İlhan Berk[468] gibi isimleri görmek oldukça dramatiktir. Sorumluluğu komünistlere yıkmaya işi o kadar acemice tezgahlanmıştı ki, olaydan 6 ay önce ölmüş biri ile o anda doğuda askerliğini yapmakta olan bir başkası da sanık olarak gösterilmişti. Aylarca Harbiye hücrelerinde tutulan sanıklar Sıkıyönetim Mahkemesinde yargılandıktan sonra beraat ettiler. Fakat daha da dramatik olanı gerçekten ilgileri olmadığı halde Türk Sol'unun 6-7 Eylül olaylarına bakışıdır. İşin altındaki devlet provokasyonunu, ırkçılık ve şovenizmi göremeyen Türk Sol'u olaylarda "bir halk hareketi, başkaldırı" keşfetmeye çalışmıştır. Yolda, olayların tanığı olma sıfatıyla İHD İstanbul Şubesi'nde "Utandıran Tarih" isimli sergiye çağırarak eski TKP'li Metin İlkin'in "6-7 Eylül'ü milli bir hareket olarak görmediğini", "olaylarda göze çarpan bir şey vardı, o da servet düşmanlığı. Bu servet düşmanlığı da çok doğal bir şey" dediğini aktarıyor.

Olayların başladığı saatlerde İstanbul'da olan başbakan Adnan Menderes saldırıların kontrol edilememesi üzerine Sapanca'dan çağrıldı ve sıkıyönetim ilan edildi. Olaylarla ilgili olarak önce 3.151 kişi tutuklandı. Sonradan bu sayı 5.104'e yükseldi

10 Eylül 1955 günü dönemin İçişleri Bakanı istifa etti. Başlangıçta soruşturmalar Kıbrıs Türktür Cemiyeti ve gençlik örgütleri etrafında yoğunlaşmış olsa da 12 Eylül günü Meclis'e taşınan olaylarda DP iktidarı komünistleri suçladı. Aralarında Aziz Nesin, Nihat Sargın, Kemal Tahir, Asım Bezirci, Hasan İzzettin Dinamo ve Hulusi Dosdoğru'nun bulunduğu yaşayan fişlenmiş komünistler ile ölmüş dört komünist hakkında dava açıldı. Tutukluların çoğu Aralık 1955'te serbest bırakılır. Bunun en önemli nedenlerinden biri, muhalefet lideri İsmet İnönü'nün, hükümeti ağır bir dille eleştiren ve gerçek suçluları takip yerine suçsuz vatandaşlara işkenceyle suçlayan konuşmasıdır. Menderes, bu konuşma için İnönü'ye, "Paşam vatan bu konuşmayı affetmeyecek" diyecektir

Olayların ardından, Türkiye'de yaşayan binlerce Rum Türkiye'den göç etmiştir. Rum nüfusun zamanla azalmasıyla Rumların ekonomideki etkisi zayıflamaya başlamış ve daha önceki azınlıklara yönelik eylemlerde olduğu gibi Türklerin sermayeye hakim olması hızlanmıştır. Birkaç bin Rum ise özellikle Mersin ve Tarsus'a yerleşmişlerdir. Zamanla kalan Rumların da büyük çoğunluğu İstanbul'u terketmiştir. Nüfus mübadelesi sonucunda 1925 yılında yaklaşık 100.000'e düşen İstanbul'daki Rum nüfus, 2006 yılında 2.500 kişiye kadar düşmüştür

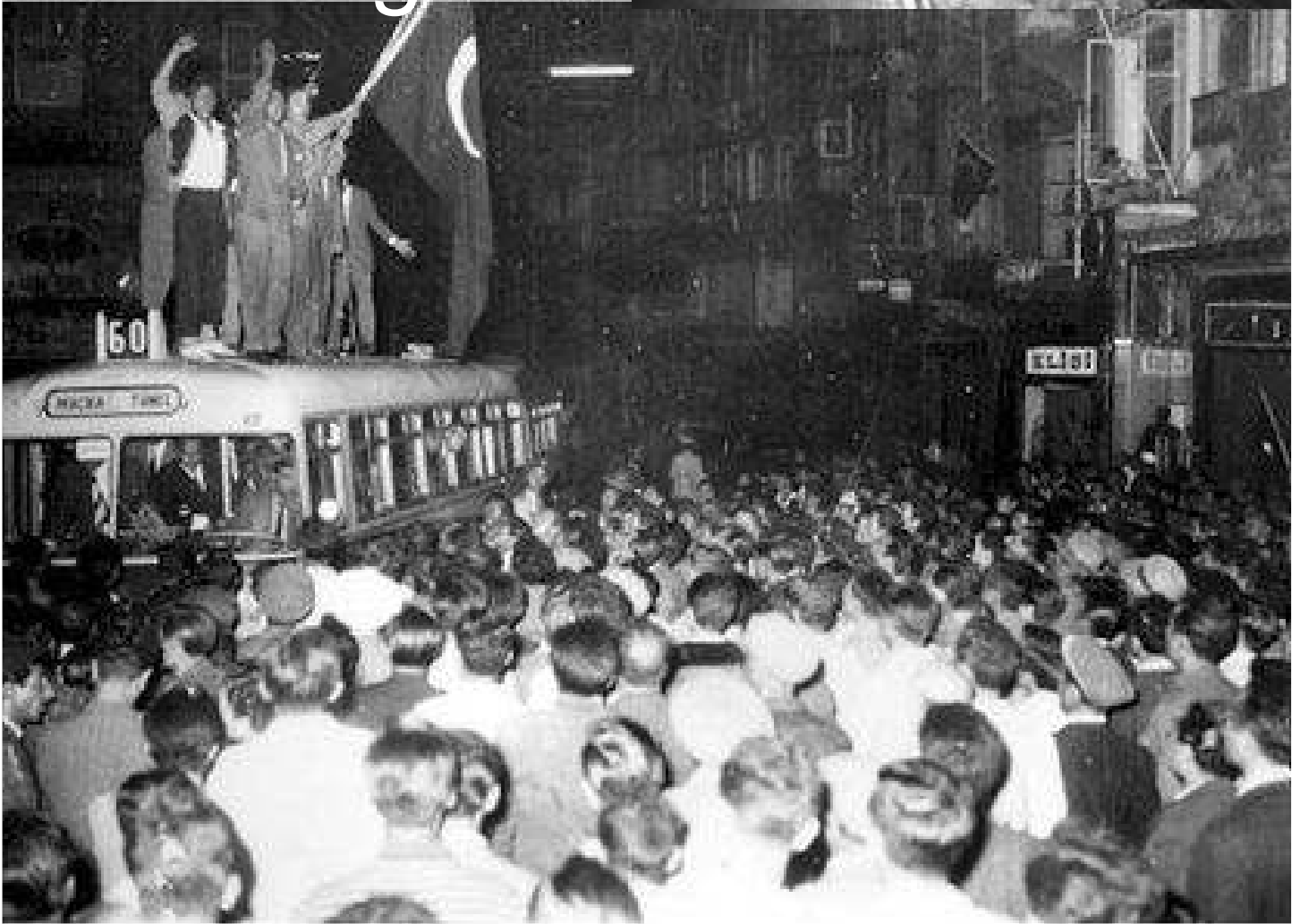
6-7 Eylül 1955 olayları, Rumların büyük göç dalgalarıyla ülkeden ayrılmasına neden oldu.

Gayrimüslimlerin büyük bir kısmı için, yaşananlar, Türk vatandaşı olarak kabul görmediklerinin kanıtı olmuştu. Hangi parti iktidarda olursa olsun, gelecekte de ayrımcılıklara maruz kalacakları düşüncesiyle ve kendilerini güvende hissetmedikleri için, özellikle Rumlar yurtdışına göç kararı vermişlerdir. Nesiller boyu bu topraklarda yaşamış olan İstanbul'un gayrimüslim yerlileri, bu gibi davranışlar sonucu evlerini ve anavatanlarını terk etmek durumunda bırakılmışlardır. Ancak hükümetin o dönemde kabul etmediği olaylar 1998 yılı içinde bir meclis önergesi sırasında kabul edildi. Tazminat değeri olan 70.000 Lirayı vermeye hükümet yanaşmadı

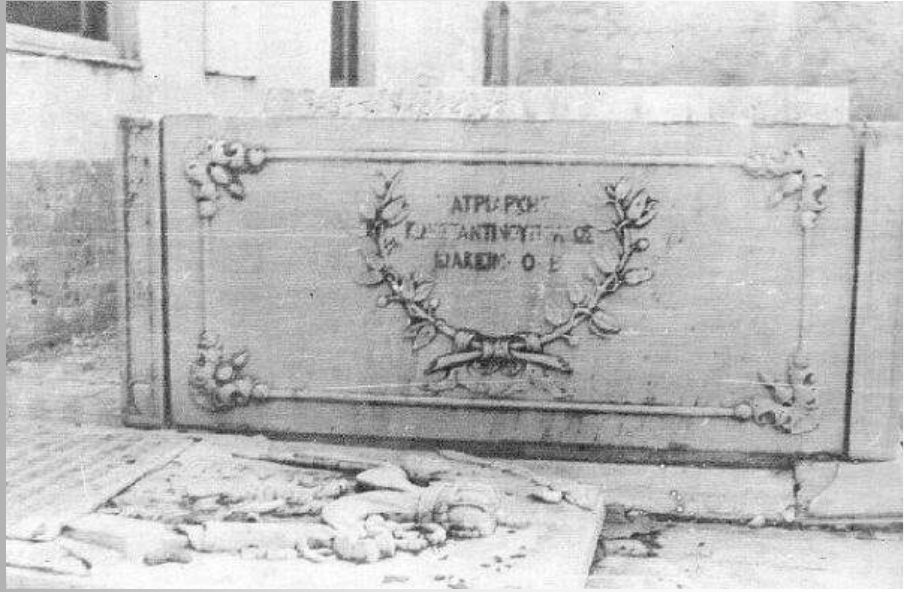

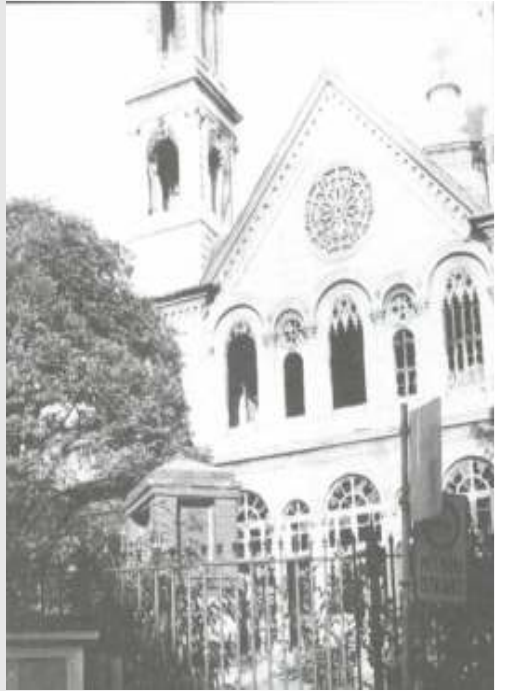
fotoğraflar

Mezarlıklar

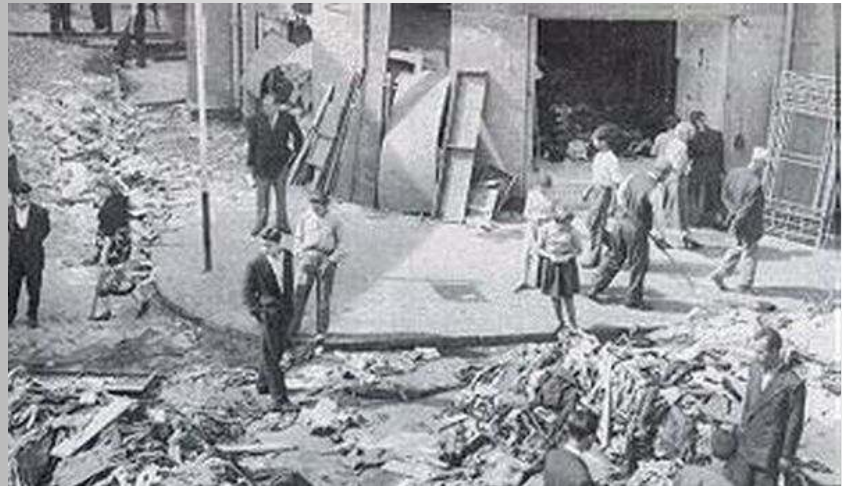
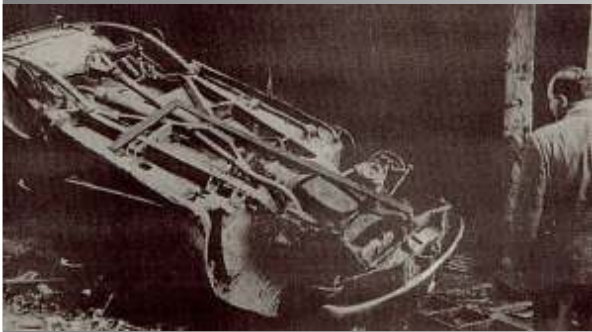

Kiliseler

Hırsızlık

Kopyası yasaktır. www.omogeneia-konstantinoupoli gmt
İstanbul Rum Cemaati'nin resmi pdf projesidir.

Resmiler:

- 1 Dimitris Kalumenos – *Türkiyedeki Yaşanan fotoğrafçı*
- 2 Türk Polisinin Arşivi
- 3 Reuters ve diğer yabancı haber ajansları arşivleri
- 4 Milli Güvenlik arşivleri (2003'ten sonra açılış arşivleri)

